
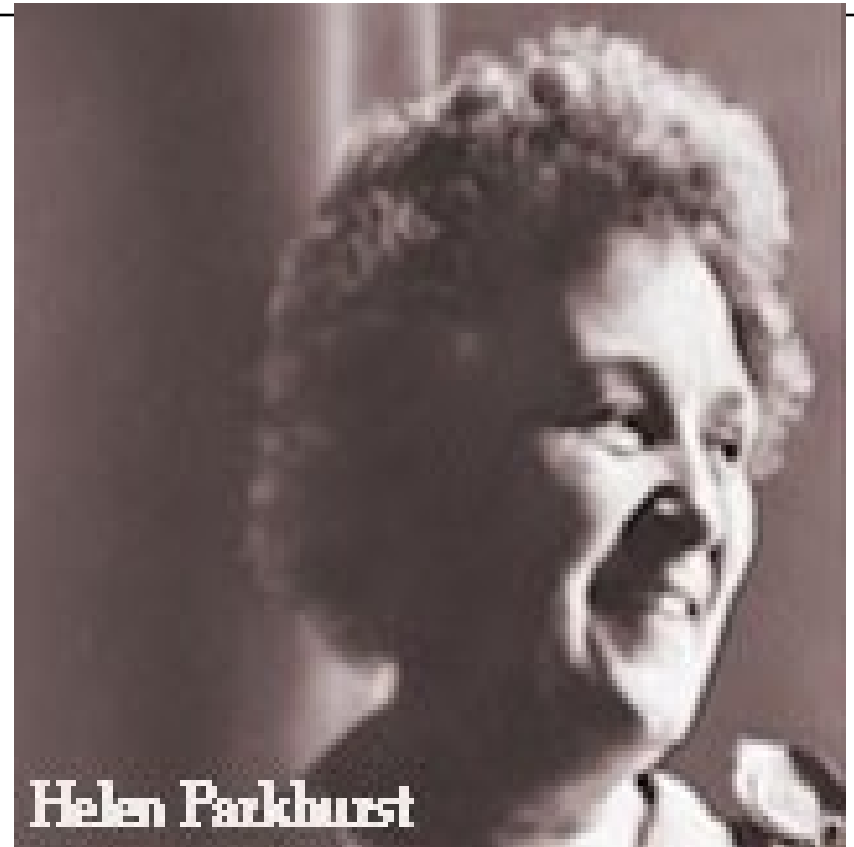
Daltonský plán

-
-
- <https://www.youtube.com/watch?v=cxCU4J19bKs&t>

Daltonský plán

- Zakladatelkou daltonského plánu byla **Helen Parkhurstová**
- (*1886 ,+1973)

Co je daltonský plán?

- *Dalton není metoda, nebo systém. Dalton znamená vliv.*
- **Helen Parkhurstová**
- Daltonský plán navrhla Helen Parkhurstová v Daltonu kolem roku 1920.

Co je daltonský plán?

- Alternativní přístup k vyučování, který se soustředí na vývoj žáka jako individuality pomocí „řízené sebevýchovy“

Historie, vývoj

- Helen Parkhurst vyučovala původně na jednotřídní škole ve Wisconsinu v USA – v roce 1905 tady jako začínající učitelka poprvé volí způsob vzdělávání, přizpůsobený individuální potřebě žáka namísto "frontálního" způsobu vyučování.
- Od roku 1911 organizovala vyučování 8 -12 letých žáků, aby se vyrovnala s jejich individuálními problémy.
- Poté více jak čtyři roky – během let 1913-1915 - pobývala v Evropě . Tady spolupracovala s Marií Montessoriovou od níž získala důležité podněty pro svou vlastní školu a prohlubovala své pedagogické vzdělání. Toto setkání ji velmi ovlivnilo.

Historie, vývoj

- Následně se vrátila do USA a v roce 1919 založila ve městě Daltonu (stát New York) Dětskou universitní školu
- Škola byla později přejmenována na Dalton School
- Jednalo se o střední experimentální školu pro chlapce a dívky (High School for Boys and Girls).
- Helen Parkhurstová zde realizovala svůj pohled na vzdělávání mládeže. Tato škola funguje dosud spolu s dalšími institucemi všude po světě.

- Záhy se vyučování podle daltonského plánu rozšířilo v Anglii a v průběhu 20. let se dále šířilo v Číně, Japonsku, Sovětském Svazu a prostřednictvím Kanady, Austrálie, Indie a Jihoafrické republiky i do dalších zemí světa. V Evropě byl s velkým úspěchem zkoušen v Nizozemí, Polsku.

- Daltonský plán nezískal žádný větší ohlas ve své mateřské zemi (USA).

Teoretické základy a praxi své reformní školy vyložila autorka v knize **Education on Dalton Plan** (Výchova podle Daltonského plánu) – kniha vyšla v roce 1923 v Londýně a byla přeložena do řady cizích jazyků.

Základní principy

Základní principy

- **Volnost (svoboda)** - nejedná se o absolutní svobodu. Žák se učí sám nakládat se svým časem, má svobodu výběru metody, času a místa, kdy a kde se bude učivu věnovat.
- **Samostatnost** - žák se učí jednat samostatně, má totiž za své vzdělání spoluzodpovědnost. K samostatnosti nutí i prvek volnosti.
- **Spolupráce** — žák si může vybrat při řešení úkolů i spolupráci s ostatními. Ve školní komunitě je posilována spolupráce mezi staršími a mladšími žáky a samozřejmě mezi žáky a učitelem.

Svoboda a zodpovědnost

- Svoboda umožňuje žákovi vybrat si, který úkol splní dříve a který později.
- Děti si po dostatečném vysvětlení organizují celý blok úkolů samy.
- Plní několik typů předem zadaných úkolů, mohou si však vybrat pořadí a tempo, které jim vyhovuje.
- Rozhodnou se, co splní hned, co naopak až na závěr a kolik času danému úkolu věnují.
- Zvolí si místo pro práci, pomůcky, rozmyslí se, s kým budou spolupracovat.
- Učitel předává část zodpovědnosti žákovi. To znamená, že žák je spoluodpovědný za konečný výsledek, ale také za způsob, jakým ho bude dosaženo.

Samostatnost

- Prostřednictvím tohoto principu se děti učí spoléhat samy na sebe.
- Možnost samostatné práce ovlivňuje motivaci žáků. (Žáci jsou sami rádi aktivní.)
- Samostatnost je také důležitým didakticko-organizačním faktorem. (Jestliže žáci mohou samostatně pracovat, dělají tak na vlastní úrovni a učitel má více času pomáhat těm, kteří jeho pomoc potřebují.)
- Žáci se musí samy rozhodovat, nevyžadovat pomoc učitele pokaždé, když si neví rady, nespoléhat vždy na spolužáky v okolí.
- Zpočátku je toto vše pro děti obtížné, protože musí zvládnout své úkoly bez cizí pomoci, ale postupně začínají být vedeny k samostatnosti i k sebekontrolě.

Spolupráce

- Spolupráce spočívá v možnosti poradit se, pokud děti nevědí, kde hledat potřebnou informaci.
- Pomocí učení se spolupracovat si žáci vytváří sociální a demokratické vědomí.

Rozlišujeme dvě formy skupinové spolupráce:

- 1) **Kooperativní skupiny** – žáci plní zadaný úkol společně ve dvojici nebo ve skupinkách po třech či čtyřech.
- 2) **Pomocné skupiny** – žáci plní zadaný úkol samostatně, ale pokud něčemu nerozumí, mohou se zeptat spolužáka.

Pět klíčových bodů spolupráce (podle Ebbense)

- 1) **Pozitivní vzájemná závislost** – úkol je formulován tak, že k dosažení dobrého výsledku se žáci navzájem potřebují.
- 2) **Individuální zodpovědnost** – každý člen skupiny je zodpovědný za vlastní přínos a za celkový výsledek.
- 3) **Schopnost oboustranné komunikace** – obsah zadání vyzývá ke spolupráci a podporuje vzájemnou komunikaci.
- 4) **Sociální pohotovost** – ke vzájemné spolupráci je nezbytně nutná a bude zhodnocena.
- 5) **Pozornost ke skupinové práci** – po splnění úkolu, který je určen ke společnému zpracování, probíhají závěrečné pohovory věnované jak obsahu, tak i procesu spolupráce.

Způsoby práce

- Dlouhodobé úkoly
- House
- Laboratoř
- Prodloužená pozornost
- Mnohé další dílčí metody...

Dlouhodobé úkoly

- Jedna z nejdůležitějších částí. Žák dostane dlouhodobý úkol.
- Má stanovený cíl a aby se k němu dostal, musí si osvojit pečlivé časové plánování.
- Úkol není jen soubor aktivit, ale vzdělávací projekt, na kterém se podílí i učitel. Jeden z významů základního *principu spolupráce*.
- Součástí každého takového úkolu je základní materiál a soubor možných metod, které si může žák vybrat (*princip svobody*).
- Další částí úkolu jsou pak extra aktivity navíc např. pro ostatní žáky.
- Úkol je završen testem nebo zkouškou. Teprve po dokončení jednoho úkolu smí žák uzavřít smlouvu na další úkol.

House

- Tento prvek posiluje komunitu žáků a pomáhá jim získávání lepších sociálních dovedností.
- Žáci se sdružují do „kmenové“ třídy. Každý den na začátku vyučování spolu diskutují o záležitostech školy a svých problémech.
- V Daltonu je tento prvek velmi podporován. Na nižším stupni jsou združeny děti ve stejném věku. Na vyšším stupni pak spíše žáci stejných zaměření z různých ročníků. Na střední škole (high school) spolu pak bydlí.
- Třídní učitel je zároveň něco jako trenér. Čím jsou žáci starší, tím se učitel mění v coache a předává zodpovědnost za vzdělávání na žáka.

Laboratoř

- Nepředstavujte si chemickou laboratoř.
- Jde o zvláštní předem stanovenou hodinu, kdy se žáci věnují pouze svým projektům. Pracují svým tempem a svou metodou.
- Tyto hodiny je třeba dopředu dobře časově naplánovat, protože slouží jako konzultace.
- Učitel vstupuje do procesu jen na požádání.

Odložená pozornost

- Česká verze Laboratoře.
- Jde o učitelem určený čas v normální hodině běžného vyučování, kdy učitel „není k dispozici“
- Žáci musí pracovat samostatně. Na nižších stupních se na katedru postaví dohodnutý symbol (plyšák, míček,...), který „nedovoluje“ žákům spolupracovat s učitelem

Učitel

- ❑ Daltonský plán není pro všechny.
- ❑ Učitel je pro daltonský plán zásadní.
- ❑ Vyhovuje kreativním učitelům.
- ❑ Pro Dalton je zásadní komunikace mezi učiteli a samozřejmě mezi učitelem a žákem.
- ❑ Učitel se musí vzdát dominantního postavení ve třídě.

Učitel plní následující úkoly

- Spolu s žáky připravuje pracovní plán, testy a písemky
- Úzce spolupracuje s ostatními učiteli a rodiči
- Komunikuje s žáky o učivu v hodinách i mimo ně
- Pomáhá žákům s dalším výběrem studia

Charakteristické rysy

- H. Parkhurstová rozdělila učebnu do předmětových okrsků (subject corners) podle ročníků a vybavila je potřebnými pomůckami
- je zrušen tradiční systém vyučovacích hodin i organizace žáků ve věkově homogenních třídách, což umožňuje žákovi postoupit v některém kurzu výše či níže
- vyučování je založeno na individuální práci žáků za použití vhodných pomůcek a knihovny
- žáci pracují v odborných učebnách podle individuálních plánů za poradní asistence učitele

Charakteristické rysy

- neruší se osnovy, učivo je dáno učebním plánem a je rozděleno na 10 kontraktů, které mají být během školního roku osvojeny (10 měsíců)
- každý žák uzavírá s učitelem smlouvu a stvrzuje ji svým podpisem → dostává program práce na jeden měsíc (pro každý předmět zvlášť)
- na začátku roku se program pro jednotlivé žáky sestaví na základě testem zjištěného nadání a stavu vědomostí každého dítěte

Tento program práce obsahuje úkoly, které má žák splnit a návody, jak má pracovat

---

- úvod (seznámení s úkolem)
- předmět (stanovení učiva, kterého se úkol týká)
- problémy (otázky a úkoly pro žáka)
- písemná práce (úkoly, které musí žák zpracovat písemně)
- pamětní úkoly
- konference (témata a termíny společných porad žáků a učitelů)
- literární odkazy (konkrétní odkazy na knihy, časopisy a další studijní prameny)
- ekvivalenty (kolik bodů si žák připisuje během práce za vyřešení určitých úkolů)
- studium vývěsek (upozorňuje žáka, čeho si má všimnout na nástěnkách - mapy, obrazy aj.)

-
- program obsahuje minimální, normální a maximální výkony, kterých je třeba v určitém čase dosáhnout
  - žák začne libovolným předmětem podle vlastního uvážení a postupuje svým vlastním tempem
  - některé předměty se ale nadále vyučují hromadnou formou (např. tělesná výchova, hudební výchova, náboženství)
  - neukládají se domácí úkoly
  - na každodenních společných setkáních (30-40 minutových konferencích) žáci hovoří o výsledcích své práce

Žák má k dispozici:

- strukturované pracovní návody
- bibliografické údaje
- pokyny
- odborné pracovní (žáci mohou přecházet z jedné pracovní do druhé)

Pensum

- ❑ nejviditelnější znak
- ❑ učební obsahy, které by měl žák za určité období zpracovat, zvládnout nebo se v nich jinak orientovat.
- ❑ význam: Žák má mít celkový přehled o veškerém vyučovacím obsahu v jeho ročníku pro jasnější konečný cíl vyučování.
- ❑ musí zcela jasně říkat, co je a bude vyžadováno a s jakými obtížemi se mohou žáci setkat.
- ❑ může mít různé podoby – procvičovací, učební, kreslení, samostatného zpracování tématu.

Pensum

- Je vyvěšeno na speciální nástěnce, která může mít řadu grafických podob
- Systém barev symbolizujících dny v týdnu
- Barva ukazuje, v který den se dítě úspěšně zabývalo určitým předmětem
- *Školní zvonění daltonské vyučování nenarušuje.*

Role učitele

- ❑ učitel se věnuje pouze jednomu předmětu
- ❑ plní úlohu poradce, laboranta a hodnotitele
- ❑ sestavuje úkoly pro žáky
- ❑ zadává měsíční plány
- ❑ seznámí žáka s úkolem a upozorní na dílčí problémy
- ❑ usměrňuje práci žáků
- ❑ udržuje nezbytný sociální kontakt
- ❑ zajišťuje společnou práci žáků
- ❑ řídí pracovní konference
- ❑ vede osobní graf každého žáka i graf třídy
- ❑ vede podrobné záznamy o žakově individuálním postupu
- ❑ kontroluje zvládnutí učiva

Smysl daltonského plánu

- stálá modernost a dobová aktuálnost, velmi dobrá a funkční příprava pro občanský život v pospolitosti ostatních lidí
- způsob životní cesty nebo nabídka pro pojetí života

- *přednosti ve sféře*
- **morální** (pocit odpovědnosti za vlastní rozvoj)
- **sociální** (odmítání závisti, učení se spolupráci, odmítání uniformity)
- **pedagogické** (aktivizace žáků, změna vztahů ve škole)
- **didaktické** (rozvoj samoučení žáků, neblokovaní dobrých nebo slabých žáků, zvýšená motivace k učení)

Co bylo daltonskému plánu vytýkáno

- ❑ nedostatečné opakování učiva
- ❑ nesystematické získávání poznatků
- ❑ převaha knižního získávání poznatků
- ❑ chybí činnosti, které by učily žáky naslouchat a komunikovat
- ❑ učivo je s žákem málo prodiskutováno
- ❑ chybí učitelovo výchovné působení
- ❑ žáci mají málo příležitostí ke společným činnostem
- ❑ přeceňují se žákovy volní vlastnosti, aktivita a zájem

Plusy a mínusy

- Variabilita vyučování
- Výchova ke svobodě
- Výchova k zodpovědnosti
- Výchova ke spolupráci
- Nedostatečné opakování látky
- Nesystematičnost
- Přílišné spoléhání na žákovu samostatnost.

Jak vypadá daltonská třída?

- Uspořádání lavic by mělo umožňovat pohyb po třídě, skupinovou i samostatnou práci.
- Někde se lavice na potřebnou dobu přemísťují.

Jak probíhá daltonská výuka?

- V českých školách se vyučuje pouze v daltonských blocích např. třikrát týdně jednu vyučovací hodinu.
- Blok je věnován procvičování a opakování látky. Děti si vybírají, kterému předmětu se budou věnovat a plní úkoly povinné, nepovinné a tzv. extra úkoly navíc.
- Opírají se o literaturu nebo o pomoc spolužáka.
- Řešení úkolů bývá vyvěšeno ve třídě pro snadnou sebekontrolu a splnění úkolů děti zaznamenávají na přehledné tabule, díky nimž vidí i učitel kolik a jaké práce komu zbývá.

Daltonské prostředky ve vyšších třídách (3. třída a výše)

- již týdenní zadávání úkolů
- na celý týden musí být nabídnuto mnoho variací učiva, aby každé dítě mohlo splnit v dohodnutém čase svým tempem a podle vlastního výběru pořadí úkolů.
- stanovený počet je splnit tři úkoly denně.
- každý den plní děti jazykové a matematické úkoly, další předmět je na jejich volbě.

1. Zadávání úkolů

- dostatečně přehledný pracovní list
  - týdenní plán práce je variabilní
  - popis učiva počítá s individuálními rozdíly dětí
-

2. Týdenní plán

- nemusí nutně začínat v pondělí
- konec týdne tak nezaskočí děti, které ještě nejsou se svou prací hotovy

3. Třídní služba

- k rozdělení povinností slouží tabule třídních služeb nebo třídní rozpis
- ve vyšších třídách si děti službu rozdělují samostatně
- skupina je pak odpovědná za plnění všech úkolů a jejich splnění vyznačí na tabuli a ohlásí učiteli

4. Práce s informacemi

- získáváme především při každodenní práci se žáky
- pracovní listy dostatečně vypovídají o jejich práci
- výsledky zkoušek mohou naznačit, že dítě učivo zvládlo (úroveň ovládací), případně je potřeba ještě něco zopakovat (úroveň opakovací) či špatný výsledek svědčí o tom, že dítě pracuje na úrovni frustrace a musí se vrátit k učivu, které již zvládlo, a to za pomoci učitele (úroveň frustrační).

Pokusy se zaváděním daltonského plánu u nás:

- 20. léta - prakticky byly prvky daltonského plánu vyzkoušeny ve školách na jižní Moravě a v letech 1927 až 1940 v Bakově nad Jizerou
- 30. léta – daltonský plán byl realizován na komeňiu v Praze – Michli
- 90. léta – byly navázány kontakty s nizozemským daltonským hnutím a první čtyři školy v Brně se pokoušely uvést tento systém do vlastní praxe

CDA – Czech Dalton Association, seznam daltonských škol u nás

---

- ZŠ Brno, Husova 17
- ZŠ Brno, Chalabalova
- ZŠ Brno, Křídlovická
- ZŠ Brno, Mutěnická 3
- ZŠ Brno, Staňkova 14 - jen na 1. stupni
- ZŠ Praha 5, Mohylová 1963 - jen v 1.-3. ročníku
- Gymnásium Slovanské Náměstí. Brno

- Celkem asi 25 dalších škol aplikujících prvky Daltonského plánu.
- Vzhledem k RVP nejsou naše daltonské školy plně daltonské!

ZŠ Chalabalova, Brno

- Spolupracuje s holandskými kolegy z Utrechtu
- Realizuje třítydenní cykly, jednu vyučovací hodinu týdně - úkoly z matematiky, českého jazyka a přírodopisu

---

- Děti si předem volí pořadí, ve kterém splní úkoly jednotlivých předmětů a zapíší se do připravených formulářů
- Jsou zavedeny odborné učebny matematiky, českého jazyka a přírodopisu, odborná literatura, alternativní učebnice daného předmětu

-
- Úkoly jsou rozděleny na denní úkol a extra úkol. Důraz je kladen na samostatnost a sebekontrolu. Extra úkol si zapisují do zvláštního sešitu, který mají trvale uložený v učebně.
  - Vyučující předem vysvětlí, jaký úkol mají děti splnit. Ty pak kladou otázky a pak už spoléhají jen na své síly. Na závěr všechny čeká test.
  - Daltonský způsob práce umožňuje učiteli soustředit se na prospěchově slabší žáky. Především však utváří velký prostor pro schopnější děti.

Literatura

- Jůva, V. sen. & jun.: Stručné dějiny pedagogiky. Brno: Paido, 1995.
- Průcha, J.: Alternativní školy. Hradec Králové: Gaudeamus, 1994.
- Röhner, R. – Wenke, H.: Ať žije škola. Daltonská výuka v praxi. Brno: Paido, 2000.
- Röhner, R. – Wenke, H.: Daltonské vyučování. Stále živá inspirace. Brno: Paido, 2003.
- Rýdl, K.: Jak dosáhnout spoluzodpovědnosti žáka. Praha: Agentura STROM, 1998.
- Singule, F. – Rýdl, K.: Pedagogické proudy 1. poloviny 20. století. Praha: SPN, 1988.
- Svobodová, J. – Jůva, V.: Alternativní školy. Brno: Paido, 1995.
- Václavík, V.: Cesta ke svobodné škole. Hradec Králové: LÍP, 1997.
- <http://www.zspremyslovo.cz/dalton.htm>
- <http://www.chalabalova.cz>
- Průcha: Alternativní školy, Portál, Praha 1996
- www.dalton.org
- http://en.wikipedia.org/wiki/Dalton_Plan
- <http://www.daltoninternational.org>